

Koliko zakoni u BiH štite novinare i njihovu djelatnost - prednosti i mane postojećeg zakonodavstva, šta bi trebalo mijenjati i kako je ovo pitanje riješeno u zemljama okruženja i EU

Piše: Saida Mustajbegović

Mnogo je zakona čija se primjena reflektuje na rad medija i pojedinaca u njima. U Bosni i Hercegovini svega nekoliko njih novinari i pravnici prepoznaju kao one koji oblikuju sliku medija u zemlji, pa i njihov opstanak na tržištu. Riječ je o Zakonu o zaštiti od klevete, Zakonu o slobodi pristupa informacijama, Zakonu o radu, te pravnom okviru pitanja transparentnosti vlasništva u medijima. Trenutno je aktuelno i nekoliko poslaničkih inicijativa koje se odnose na izmjene krivičnih zakona - da se napadi na novinare tretiraju kao napadi na službene osobe, kao i inicijativa da se u zakone o zaštiti od klevete ugrade različiti standardi prihvatljivosti, tolerancije i dokazivanja kada su u pitanju navodne klevete protiv javnih ličnosti u odnosu na privatne osobe, a u skladu sa praksom Evropskog suda za ljudska prava.

Neki od pomenutih zakona prvobitno su ocijenjeni kao pozitivna prekretnica koja će doprinijeti kvalitetnijem izvještavanju i razvoju medija, ali i zaštiti novinara. Uklapali su se u retoričku puzzle zakonodavaca i političara da Bosna i Hercegovina ima „najbolje pisane zakone u Evropi“. Vrijeme je pokazalo drugačije: njihova praktična primjena, zahvaljujući uglavnom paušalnom i površnom tumačenju zakona, dovela je novinare u još nezavidniji položaj u odnosu na vrijeme njihovog usvajanja. Slična je situacija u regionu, gdje je također primjetan rast broja sudskih tužbi uglavnom za klevetu koja je, prema komentarima pravnika, postala unosan biznis. Navedeni zakoni postali su alatke za finansijske i političke pritiske na medije koji su statusno oslabljeni, što je utjecalo i na sadržaj koji objavljuju. Ono što je simptomatično kada je riječ o zakonima koji se najviše reflektuju na rad medija jeste činjenica da je sadržina nekih od njih prvobitno bila bolja nego nakon izmjena i dopuna koji su potom uslijedile.

ZAKON PRITISKA

Prije petnaest godina advokatica **Biljana Radulović** prvi put se „srela“ sa Zakonom o kleveti i tada je imala po dva predmeta koja su se odnosila na tužbe za klevetu godišnje. To se u posljednje tri-četiri godine promijenilo, pa sada ona dobija po dva nova predmeta za klevetu mjesečno. Trenutno ih ima jedanaest aktivnih, na sudovima pretrpanim tužbama za klevetu. Radulović objašnjava da je „razlika u praksi iz tog vremena i danas u odštetnim zahtjevima -

u tužbama se tražilo po 50 hiljada KM; sada se uglavnom traži odšteta od pet-šest hiljada KM.“

S obzirom na specifično ustavno uređenje, u Bosni i Hercegovini postoje tri zakona o zaštiti od klevete¹ – dva u entitetima i jedan za Brčko Distrikt. U njima postoje izvjesne razlike, a jedna od njih je da, primjerice, u zakonima Federacije BiH i Brčko Distrikta ne piše da su *lex specialis*² (zakon nad zakonima), pa je zbog toga Zakon o zaštiti od klevete u RS-u koji ima navedenu pravnu odrednicu lakši za primjenu. U sva tri zakona utkana je Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda koja je, uz još mnoge konvencije i povelje, utkana i u Aneks IV Daytonskog mirovnog sporazuma koji je i Ustav Bosne i Hercegovine. Ovo posljednje bitno je akcentirati jer bi to upravo trebao biti garant poštivanju prava pojedinaca.

U praksi se ta prava čitaju drugačije. Prema podacima Udruženja BH novinari, samo u jednoj godini – 2017., aktivna su bila 173 slučaja u kojima su novinari, urednici medija i njihovi vlasnici tuženi za klevetu. Tužitelji su uglavnom političari a onda i dužnosnici na svim nivoima vlasti, direktori javnih preduzeća i institucija i druge javne ličnosti.³

Jedan od novinara koji se u posljednjih nekoliko godina najčešće nađe u pozornosti javnosti zbog tekstova o korupciji je **Avdo Avdić**, novinar portala *Žurnal*. Protiv njega je trenutno u sudskom postupku petnaest tužbi za klevetu. Avdić tužbe ne smatra problematičnim, već demokratskim pravom svakog pojedinca - jer svako ima pravo da tuži. Smatra da su ovdašnji zakoni blagonakloniji prema novinarima i da oni imaju veća i bolja

---

¹ Tri bosanskohercegovačka zakona o zaštiti od klevete: Zakon od klevete Federacije BiH

https://www.vzs.ba/index.php?option=com_content&view=article&id=209:zakon-o-zatiti-od-klevete-fbih&catid=9:novinarski-zakoni&Itemid=12 , Zakon za zaštitu od klevete RS-a

https://www.vzs.ba/index.php?option=com_content&view=article&id=210:zakon-o-zatiti-od-klevete-rs&Itemid=12 i Zakon za zaštitu od klevete Brčko Distrikta BiH

https://www.vzs.ba/index.php?option=com_content&view=article&id=2418:zakon-o-zatiti-od-klevete-brko-distrikta-bih&catid=9:novinarski-zakoni&Itemid=12 (preuzeto 25. decembra 2019.).

² U Zakonu za zaštitu od klevete RS-a u Član 13. koji direktno propisuje odnos ovog zakona u odnosu na ostale navodi se: „Ovaj zakon je *lex specialis* u odnosu na sve druge zakone. Za sve što nije regulisano ovim Zakonom primjenjivat će se odredbe Zakona o obligacionim odnosima, Zakona o izvršnom postupku i Zakona o parničnom postupku koji su na snazi u Republici Srpskoj.“

³ Maja Radević: Mediji i tužbe za klevetu: Kolika je cijena duševne boli? <https://bhnovinari.ba/wp-content/uploads/2019/07/65-IZDANJE-E-NOVINAR-FINAL-FINALA-1.pdf> (preuzeto 25. decembra 2019.)

prava nego što njihove kolege imaju u razvijenim ili bogatijim zemljama Evrope ili Amerike, gdje su novinari bili i pritvarani jer su štitili svoje izvore. Konkretno, naveo je primjer novinarkе *The New Yorkera* koja je pritvorena zato što nije htjela otkriti izvor, dok u Bosni i Hercegovini novinari nemaju biti pravo pozvani ni u svojstvu svjedoka u tom kontekstu. Za njega je sporna praktična primjena ovdašnjih zakona koja u konačnici ima kobne posljedice na uslove rada bosanskohercegovačkih novinara.

„Nisu sporne tužbe, već korumpirane sudije – treba imati u vidu da to što ste nekad izgubili tužbu ne mora značiti da ste bili u krivu“, kaže Avdo Avdić.

Slična iskustva ima i novinarka Federalne televizije **Arijana Saračević - Helać** protiv koje je u periodu od 2001. do 2010. podneseno petnaest krivičnih prijavi dok je radila istraživačke priče u okviru političkog magazina „60 minuta“ u svojoj matičnoj kući. Najduže suđenje protiv nje trajalo je šest godina, a tužba je podnesena jer je, u desetominutnom televizijskom prilogu, u jednoj rečenici spomenula osobu i općepoznate glasine o toj osobi. Arijana Saračević Helać u tekstu „Plave kovertе zvane kleveta“⁴, objavljenom na stranici BH novinara, piše: „*Dodatno, nije lako, bez obzira na statistiku, doći na Sud. Ljudi nas prepoznaju, zaustavljaju, zapitkuju i onako kvalificiraju. Dok izađete s ročišta, već čaršija zna. Koliko god želite poštediti porodicu, saznaju šta me je snašlo i u jednom trenutku, boje se i poštara. Tužbe i prijete novinarima u našem društvu imaju obeshrabrujući efekat na novinara.*“

Sličnim tužbama zatrpani su bosanskohercegovački, ali i regionalni sudovi, a neki sporovi traju i po jedanaest godina iako je, prema riječima advokatice Radulović, predviđeno vrijeme za sudski proces dvije godine. Razlog treba tražiti u takozvanom sindromu zarobljene države,⁵ što je zapravo direktna posljedica korupcije u izvršnim vlastima i sudovima. Nerijetko se ukazuje na to da su sudovi korumpirani te da novčane sankcije koje se izriču medijima, za cilj imaju osiromašivanje novinara. Dio navedenog se može potkrijepiti činjenicama slučaja sedmičnika *Slobodna Bosna*, čiji je menadžment prije deceniju platio kaznu za klevetu u iznosu od 10.000 KM jer su pisali o političkom reketarenju privrednika.

---

⁴ Arijana Saračević Helać: Plave kovertе zvane kleveta <https://bhnovinari.ba/bs/2019/08/29/plave-kovertе-zvane-kleveta/> (preuzeto: 27. decembar 2019.)

⁵ Prema rangiranju World Governance Indicators (Svjetski indikatori upravljanja), BiH u domenu kontrole korupcije od 2006. do danas bilježi negativan trend, odnosno porast razine percipirane korupcije <https://www.dw.com/hr/u-bih-se-zvi%C5%BEda%C4%8Di-sumnji%C4%8De-za-korupciju/a-51221765> (preuzeto: 20. decembra 2019.)

Presudu je arbitrirala sutkinja koja je poslije osam godina pobjegla iz zemlje, osumnjičena da je državu štetila za višemilionske iznose.⁶

ZAKONODAVNI TROJANSKI KONJ

Situacija u zakonodavstvu ili, preciznije interpretaciji pravne legislative, slična je i u zemljama okruženja. Primjerice, u Srbiji je od 2014. godine na snazi set medijskih zakona u koje su ratifikovani svi glavni međunarodni akti u ovoj oblasti. Kao i u Bosni i Hercegovini, kod istočnih susjeda u Ustav su uvedeni osnovni standardi propisani u članu 10. Evropske konvencije o ljudskim pravima, koji garantuju slobodu izražavanja i slobodu medija i obezbijedili su sudsku zaštitu od svakog ograničenja ovih sloboda⁷. No, sprovođenje tih zakona u Srbiji sada je problematično.⁸ Hrvatska, kao članica Evropske unije, i sama je u obavezi poštivati sva prava garantirana Evropskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava i praksom Evropskog suda za ljudska prava. Uprkos tome, prošlu godinu obilježilo je preko hiljadu tužbi za klevetu novinara od kojih su najdrastičnije 33 u kojima Hrvatska

---

⁶ Senad Avdić: Ne preostaje nam ništa drugo nego sa se samoorganizujemo

<https://www.vzs.ba/index.php/profesija-novinar-novinarka-1/3001-senad-avdic-ne-preostaje-nam-nista-drugo-nego-da-se-samoorganizujemo>

⁷ Član 10. Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda:

1. Svako ima pravo na slobodu izražavanja. Ovo pravo uključuje slobodu mišljenja i slobodu primanja i prenošenja informacija i ideja, bez miješanje javne vlasti i bez obzira na granice. Ovaj član ne sprječava države da zahtijevaju dozvole za rad od radio, televizijskih i filmskih kompanija.

2. Ostvarivanje ovih sloboda, budući da uključuje obaveze i odgovornosti, može podlijetati takvim formalnostima, uvjetima, ograničenjima ili sankcijama predviđenim zakonom i koje [su] neophodne u demokratskom društvu u interesu nacionalne sigurnosti, teritorijalnog integriteta ili javne sigurnosti, sprečavanja nereda ili zločina, zaštite zdravlja i morala, ugleda ili prava drugih, sprečavanja širenja povjerljivih informacija ili u interesu očuvanja autoriteta i nepristrasnosti suda.

https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_BOS.pdf (preuzeto: 28. decembra 2019.)

⁸ NOVINARI I MEDIJI NA SUDU 2015-2017 - analiza postupaka protiv novinara i medija i predlog praktične politike <http://www.yucom.org.rs/wp-content/uploads/2018/01/NOVINARI-I-MEDIJI-NA-SUDU-2015-2017-fin.pdf?fbclid=IwAR38RSIZBCDtZKUngQjggn0MOFsjK5HtZlgbfnkv1C7rbwB1OgEfg5NAwc8>

radiotelevizija (HRT) tuži za klevetu vlastite novinare.⁹ Direktor Centra za edukaciju sudija **Arben Murtezić** podjeća da je Bosna i Hercegovina je bila prva zemlja u Evropi koja je dekriminalizirala klevetu, odnosno u kojoj je kleveta prestala biti krivično djelo. Navodi i da je Republika Srbija, uz mnogo polemike, krivično djelo klevete izbrisala iz Krivičnog zakona tek 2012., dok u Republici Hrvatskoj nikada nije došlo do dekriminalizacije, te je čak 2015. godine uvedeno i novo krivično djelo: „teško sramoćenje“.¹⁰

U intervjuu za bilten E-novinar **Vesna Alaburić**, stručnjakinja za medijsko pravo u Hrvatskoj kazala je: „Ako novinari i urednici u strahu od kazni i naknada štete ne objavljuju informacije koje javnost ima pravo znati, može se govoriti o 'zamrzavajućim učincima' sudskih postupaka za slobodu medija. A to je već znak za uzbunu i upozorenje da nešto hitno treba promijeniti ili u zakonodavstvu ili u sudskoj praksi.“¹¹

Kako je došlo do aktuelnih zakona u Bosni i Hercegovini? Nekoliko godina nakon uspostavljenog mira u zemlji, potkraj prošlog stoljeća, međunarodni predstavnici počeli su inicirati i promjene dotadašnjih zakona, pa i u oblasti medija. Uglavnom se u tom kontekstu navodi Zakon o kleveti koji je svojevremeno promovisao visoki predstavnik **Wolfgang Petrisch** i šef Misije OSCE-a u BiH **Robert Barry**, uz još mnoštvo vladinih i nevladinih domaćih i stranih stručnjaka. U tekstu AIM-a Sarajevo naslovljenom „Nacrt zakona o kleveti“ navodi se da „grupa je formirana nakon što je visoki predstavnik u julu 1999. godine izdao preporuku da se izradi građanski zakon o kleveti, odnosno da se kleveta konačno izbacila iz krivičnog zakonodavstva. Ova preporuka izrađena je nakon što su dva ugledna sarajevska novinara osuđena na uslovnu zatvorsku kaznu i to u trenutku kada ih je na sudovima čekalo još par tužbi za klevetu.“¹² Novinarica **Rubina Čengić** upitala je dvije neimenovane kolegice *Oslobođenja* da prokomentiraju Nacrt zakona: jedna je priznala da joj je sadržaj teksta nepoznanica, a druga je izrazila bojazan da bi se novinari mogli naći često na sudskim

---

⁹ Hrvatska: Protiv novinara i medija više od 1.000 sudskih predmeta

<http://balkans.aljazeera.net/vijesti/hrvatska-protiv-novinar-a-i-medija-vise-od-1000-sudskih-predmeta>
(preuzeto: 29. decembar 2019.)

¹⁰ Arben Murtezić: Zakon o zaštiti od klevete: od revolucije do reakcije? <https://bhnovinari.ba/wp-content/uploads/2019/07/65-IZDANJE-E-NOVINAR-FINAL-FINALA-1.pdf>

¹¹ Intervju sa Vesnom Alaburić <http://bhnovinari.ba/wp-content/uploads/2018/04/51enovinar.pdf>

¹² Nacrt Zakona o kleveti <http://www.aimpress.ch/dyn/pubs/archive/data/200102/10223-003-pubs-sar.htm>

klupama kao optuženici. Dvije decenije kasnije, izvjesno je da je bojazan neimenovane novinarka bila opravdana, jer podneseno je mnogo tužbi za klevetu protiv novinara. Tačan broj nije poznat.

O kakvim je često tužbama riječ, pokazuje primjer Avde Avdića kojeg su tužila trojica braće **Mehić**, sva trojica osuđivana za kriminalne radnje. I upravo to je razlog spora: u tekstu je naveo spomenute činjenice i sada ga, kako kaže, oni tuže za klevetu zbog tog navoda.

„Sada ja moram na sudu dokazivati da su oni svi kažnjavani, ali oni ne moraju dokazivati da nije istina to što sam napisao,“ govori Avdić.

U kojoj je mjeri Zakon o zaštiti od klevete utjecao na medijsku scenu u Bosni i Hercegovini, najbolje ilustruju primjeri sudbine nekoliko redakcija, koje su pričama o korupciji koje su objavljivale značajno utjecale na bosanskohercegovačku javnost, ali i na regionalnu percepciju na ovdašnje medije. U vrijeme kada su zakoni zaživjeli u Bosni i Hercegovini postojala su dva politička sedmičnika, *BH Dani* i *Slobodna Bosna* te televizijski magazin „60 minuta“ *FTV*-a koji su rivalski razotkrivali afere, ali i značajno utjecali na kreiranje javnog mnijenja. Izloženi stalnim finansijskim pritiscima - smanjenje marketinškog „kolača“ i česte sudske tužbe i presude za klevetu – *Slobodna Bosna* prestala je izlaziti u printu, *Dani* su promijenili, a magazin „60 minuta“ prestao se emitovati.

Povodom prestanka objave printanog izdanja *Slobodne Bosne* 2016. godine portal *Lupiga* objavio je tekst gdje piše: „Govoreći o *Slobodnoj Bosni* nemoguće je ne prisjetiti se onog zdravog rivaliteta sa *BH Danima*. Za čitatelje se borilo kvalitetom, što se izgubilo nakon privatizacije *BH Dana*. Izgubio se taj zdravi rivalitet, a neki će reći i kvalitet. Da, to se prvenstveno odnosilo na dane dok je *Slobodna Bosna* pokušavala nastaviti utabanim stazama donoseći kvalitetne istraživačke radove i autorske tekstove. Ipak, danas bi se možda moglo zaključiti da je i to bio jasan znak u kom smjeru će se kretati i *Slobodna Bosna*. U privatizaciju ili gašenje.“¹³

Pet godina ranije, **Bakir Hadžiomerović**, urednik televizijskog magazina *60 minuta* 2011. godine ugasio je tu emisiju koja se bavila sličnim temama kao i navedena dva printana medija. Nestanak te emisije nije prošao nezapaženo ni u susjednim zemljama, gdje su se mediji odgonetali da li je urednik prekinuo emitovanje magazina jer su u tom trenutku na

---

¹³ <https://lupiga.com/vijesti/nakon-1-000-brojeva-i-20-godina-slobodne-bosne-kraj-ili-pravi-pocetak> (preuzeto 28. decembra 2019.)

političkoj sceni bile elite kojima je bio sklon¹⁴ ili su bili presudni višegodišnji pritisci (tužbe za klevetu) koje su skoro svakodnevno pristizale u redakciju? Danas istraživačko novinarstvo u Bosni i Hercegovini postoji još samo u medijima koji se finansiraju iz grantova međunarodnih organizacija, poput portala *Žurnal* i Centra za istraživačko novinarstvo (CIN).

Uz **Senada Avdića**, vlasnika magazina *Slobodna Bosna* i jedne od perjanica domaćeg novinarstva, stoji epitet da je žrtva Zakona o zaštiti od klevete. U intervjuu objavljenom na stranici Vijeća za štampu BiH on je prokomentarisao Zakon o zaštiti od klevete i njegove posljedice: „**To je jedan u nizu zakona koji su nama nametnuli stranci vjerujući da prave neko idealno društvo. Međutim, čak ni ti stranci nisu imali u svemu tome ni čiste namjere niti su dovoljno to sve precizirali. Nakon što je par desetina godina kleveta bila smještena u krivičnu odgovornost pa se moglo ići u zatvor ako nekog oklevetaš, sada se smatralo dekriminaliziranjem klevete i prebacivanjem u građansko pravo da će novinari biti zaštićeni. Naravno da je potcijenjena dovrtljivost naših vlastodržaca da iz najveće nevolje izvuku svoju korist. Onda je krenula ta histerija sa tužbama. Mi nismo imali ni profesionalno, ni moralno kapacitirano pravosuđe, koje je bilo neovisno i depolitizirano, nego su oni praktično servis vladajućih elita.**“¹⁵

(NE)OPRAVDANA OČEKIVANJA

Istovremeno uz Zakone o zaštiti od klevete, s nadom i odobravanjem dočekan je Zakon o slobodi pristupa informacijama BiH, kao i pravna legislativa koja se odnosila na klevetu. Fokus javnosti bio je na prvonavedenom. Zakon o slobodi pristupa informacijama BiH (ZoSPI) usvojen je u novembru 2000. godine. Dvije godine kasnije usvojeni su i entitetski zakoni sličnog sadržaja, te na koncu i u Brčko Distriktu. Isprva, ZoSPI je dobio visoke ocjene jer je pravno regulisao veću transparentnost rada institucija države i pristup novinara informacijama. U Zakonu se navodilo da su institucije u načelu dužne novinarima dostaviti informacije u roku od petnaest dana. I upravo ta činjenica je u regionalnim okvirima,

---

¹⁴ Zašto je Bakir Hadžiomerović ugasio '60 minuta'?

<https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/zasto-je-bakir-hadziomerovic-ugasio-60-minuta-20111003> (preuzimanja 28. decembar 2019.)

¹⁵ Senad Avdić: Ne preostaje nam ništa drugo nego da se samoorganizujemo

<https://www.vzs.ba/index.php/profesija-novinar-novinarica-1/3001-senad-avdic-ne-preostaje-nam-nista-drugo-nego-da-se-samoorganizujemo> (preuzimanja: 28. decembar 2019.)

među novinarima na Balkanu, čitana kao mogućnost da novinari bolje i brže rade svoj posao. Iako ovaj ZoSPI nije pisan za samo za novinare, prema informacijama ombudsmena za medije¹⁶ upravo ga oni najviše koriste, dok je praksa, primjerice, u Sjedinjenim Američkim Državama (SAD) drugačija. Tamo je ZoSPI prema istom izvoru, uveden kao takav prvi u svijetu 1967. godine, a novinari su na listi tražitelja informacija po tom osnovu negdje oko desetog mjesta.

Ovdašnji ZoSPI, nakon što je zaživio, više puta je dopunjavan 2006, 2009., 2011. i 2013 godine¹⁷. Vremenom je ono što je ispočetka omogućavao znatno reducirano. U analizi posljednje izmjene tj. prijedloga Nacrta zakona o slobodi pristupa informacijama BiH **Mehmed Halilović**, pravnik i stručnjak za medije 2013. zaključio je da „predložene izmjene ZoSPI u Nacrtu zakona koje je objavilo Ministarstvo pravde BiH mogu ugroziti osnovne demokratske principe otvorene vlade, onemogućiti borbu protiv korupcije i u velikoj mjeri otežati istraživačko novinarstvo. Prihvatanje izmjena u ZoSPI na način kako su predložene predstavljalo bi značajan korak nazad i omogućilo bi veće zloupotrebe u ograničavanju prava javnosti na slobodan pristup informacijama.“¹⁸

Na koncu 2019. godine svjedočili smo upravo onome na što je Halilović u svojoj analizi upozoravao. Potvrda tome je, između ostalog, deset tužbi Centra za istraživačko novinarstvo (CIN) protiv različitih nivoa vlasti jer su novinarima podaci bili uskraćeni, uprkos činjenici da im je ZoSPI to omogućavao. Deseta presuda donesena je početkom decembra 2019. godine, a odnosila se na tužbu prema kojoj su novinarima CIN-a u septembru 2017. godine uskraćene informacije o pojedinačnim primanjima svih članova Predsjedništva od

---

¹⁶ Dvostruki aršini: netransparentni mediji zagovaraju transparentnost vlasti

<https://www.media.ba/bs/mediametar/dvostruki-arsini-netransparentni-mediji-zagovaraju-transparentnost-vlasti>

¹⁷ Treba imati na umu da osim državnog postoje i dva entitetska zakona: Zakon o slobodi pristupa informacijama u Bosni i Hercegovini http://www.szdp.gov.ba/data/dokumenti/pdf/Zakon-o-slobodi-pristupa-informacijama-u-Bosni-i-Hercegovini_precisceni-tekst.pdf, Zakon o slobodi pristupa informacijama Federacije Bosne i Hercegovine <https://novosarajevo.ba/zakon-o-slobodi-pristupa-informacijama/> i Zakon o slobodi pristupa informacijama Republike Srpske <http://www.djeca.rs.ba/uploaded/ZOSPI-RS.pdf> (preuzeto 25. decembra 2019.)

¹⁸ Analiza Nacrta zakona o slobodi pristupa informacijama BiH https://bhnovinari.ba/wp-content/uploads/2013/05/analiza_nacrta_zakona_o_slobodi_pristupa_informacijama_bih_.pdf (preuzeto 25. decembra 2019.)

2014. godine (Sekretarijat te institucije odbio je zahtjev uz objašnjenje da bi to moglo nanijeti štetu tim osobama). U saopćenju za javnost nakon presude, novinari CIN-a potcrtali su da „zaštita ličnog podatka, kao dio prava na privatnost, međutim, nije pravo nad pravima, upravo suprotno, ono je skup prava koje ima isti značaj i položaj kao i druga prava i može biti ograničeno istim takvim pravom drugih lica“. ¹⁹

Novinar portala *Žurnal* Avdo Avdić smatra da ZoSPI u konačnici ne šteti puno novinarima jer se do najkvalitetnijih informacija gotovo uvijek dolazi neformalnim putem. Avdić je objasnio da „ako institucija proglasi neku informaciju zaštićenom, da bi se došlo do nje mora se ići sudskim putem.“

No, bitno je istaći, da je u trenutku donošenja ZoSPI bio jedan od najmodernijih i najdemokratskijih zakona ove vrste u regionu i činilo se da najavljuje vrijeme u kojem će sve ono što ulazi u pojmove javne ustanove i institucije biti dosta transparentnije. Kao i kada je riječ o Zakonu o zaštiti od klevete, bolje je napisan, nego što je pročitano.

JAVNO (NE)VIDLJIVI

U kontekstu razumijevanja položaja angažovanih djelatnika u okviru medijskih kuća, važno je imati na umu da je mnogo načina na koje su izloženi pritiscima. Jedan od njih je i finansijski koji se ne odnosi samo medijsku kuću, već i na novinare i novinarke koji rade unutar nje, što je opet zakonom (ne)regulisano. Evidentno je da broj medija u BiH raste, a da se medijski radnici nalaze u sve težem položaju zbog nestabilnog tržišta, navodi se u zaključnim razmatranjima „Specijalnog izvještaja o položaju novinara i o slučajevima prijetnji novinarima u Bosni i Hercegovini“ iz 2017. koji je objavila Institucija ombudsmena u Bosni i Hercegovini.²⁰ U izvještaju se navodi, između ostalog, da je medijsko tržište i fragmentirano i prezasićeno. Autori podsjećaju na preporuke koje su u sličnom izvještaju dali 2012. godine te da su i tamo izrazili zabrinutost „zbog ocjene Vijeća za štampu da su uvjeti za rad novinara vrlo teški i nepovoljni, da su plaće novinara neredovne i niske, te da novinari imaju često nedefinisan radni status.“ Upravo ove navode je važno imati na umu radi boljeg razumijevanja položaja zaposlenih u medijima koji se uz probleme da se opskrbe sredstvima

---

¹⁹ CIN dobio desetu presudu protiv institucija <https://media.ba/bs/vijesti-i-dogadaji-vijesti/cin-dobio-desetu-presudu-protiv-institucija> (preuzeto 25. decembra 2019.)

²⁰ Specijalnog izvještaja o položaju novinara i o slučajevima prijetnji novinarima u Bosni i Hercegovini https://www.ombudsmen.gov.ba/documents/obudsmen_doc2017082415202346bos.pdf (preuzimanja: 29. decembar 2019.)

za osnovnu egzistenciju, opterete još i kaznama za klevetu koje u prosjeku iznose tri hiljade KM.

U tekstu „Radna prava novinara“²¹ **Kristina Gadže** ističe da se u raznim evropskim istraživanjima nagovještava propadanje novinarstva kao profesije, a da tome doprinosi pojava novih radnih odnosa (neredovni, nepredvidljivi i kratkoročni poslovni angažmani poput *outsourcinga* (korištenje vanjskih firmi i pojedinaca za obavljanje pojedinog posla), kratkoročnih ugovora i sl. iako postoji niz zakona i propisa, pravilnika i statuta koji reguliraju ovu oblast od kojih je najvažniji Zakon o radu, koji se ujedno najčešće i krši kada je riječ o novinarima. Premda je riječ o javnim radnicima, novinari nerijetko rade neprijavljeni tj. nemaju riješen radni status ili ukoliko imaju ugovor, o čemu piše Gadže, nejasni su opisi poslova. No, situacija nije takva samo u Bosni i Hercegovini. Tome svjedoči i podatak da je Evropska federacija novinara u 2019. godini objavila preporuke za kandidate za zastupnike u Evropskom parlamentu kako bi im pomogli u promicanju medijskih sloboda, pluralizma medija i kvalitetnog novinarstva u svim članicama Evropske unije, zemljama kandidatkinjama i onima koje se to nadaju postati.²² U manifestu se upozorava da je „finansijska stabilnost neovisnih medija ugrožena, medijska koncentracija je u porastu, a sve veća moć internetskih platformi, koje karakterizira manjak odgovornost, transparentnosti i regulacije, javlja se kao prijetnja vijestima i informacijskom ekosistemu.“

U tom kontekstu značajno je da se u Bosni i Hercegovini donesu sveobuhvatni zakoni o oglašavanju i transparentnosti medijskog vlasništva, što je u zemljama Evropske unije riješeno. Postojeći zakoni i propisi nisu usaglašeni u cijeloj zemlji, nerijetko su kontradiktorni, a u suštini reguliraju druge oblasti te se samo jednim svojim dijelom odnose na oblast medijskog oglašavanja i finansiranje medija javnim novcem.

Nedim Pobrić u tekstu o „Transparentnost vlasništva nad medijima u Bosni i Hercegovini“²³ navodi: „Nepostojanje zakona koji regulira transparentnost vlasništva nad medijima u BiH otvorilo je prostor egzistiranju medija sa nepoznatom vlasničkom strukturom,

---

²¹ Kristina Gadže: Radna prava novinara <https://bhnovinari.ba/bs/2019/04/23/radna-prava-novinar-a-u-bih/> (preuzeto: 30. decembar 2019.)

²² Evropska federacija novinara: Novinarski manifest 2019.: Europa treba novinarstvo <https://www.hnd.hr/novinarski-manifest-2019-europa-treba-novinarstvo> (preuzimanja: 29. decembar 2019.)

²³ „Nedim Pobrić: „Transparentnost vlasništva nad medijima u Bosni i Hercegovini“ <https://bhnovinari.ba/wp-content/uploads/2019/09/Transparentnost-medijskog-vlasnistva-BOS..pdf> (preuzimanja: 29. decembar 2019.)

što građane onemogućava da adekvatno razumiju sadržaj plasirane informacije te da kritički pristupe konzumaciji određenih medijskih sadržaja.“ Dalje se navodi da je Hrvatska prije nego je postala članica EU 2011. usvojila zakone koji su regulirali ovu oblast, dok u Srbiji postoje zakonski okviri, ali po ocjeni Pobrića nisu donesena dovoljno kvalitetna rješenja. „Ministarstvo komunikacija i prometa BiH je formiralo Radnu grupu zaduženu za izradu nacrt zakona o elektronskim komunikacijama i elektronskim medijima. Ovaj nacrt zakona će, tvrde u Ministarstvu, urediti i oblast transparentnosti vlasništva nad medijima i ograničavanje koncentracije vlasništva nad medijima, ali neće obuhvatiti printane medije.“²⁴ Realan rok da Nacrt postane zakon je u najboljem slučaju kraj 2020. godine. Po mišljenju istog autora, zakon o transparentnosti vlasništva nad medijima trebao bi obuhvatiti sve medijske sektore, od radio i TV emitera, preko printanih medija i agencija do online portala, ali i sa medijima povezane sektore, poput agencija koje rade na mjerenju gledanosti, odnosno slušanosti i čitanosti.

POSLANIČKE INICIJATIVE

U 2019. godini pokrenute su dvije važne poslaničke inicijative koje bi, ukoliko se usvoje trebale barem donekle doprinijeti zaštiti novinara: prva je inicijativa da se izmijene krivičnih zakoni te da se napadi na novinare tretiraju kao napadi na službena lica, te inicijativa da se u zakone o zaštiti od klevete ugrade različiti standardi prihvatljivosti, tolerancije i dokazivanja kada su u pitanju navodne klevete protiv javnih ličnosti u odnosu na privatne osobe, a u skladu sa praksom Evropskog suda za ljudska prava.

Jedna od preporuka iz Specijalnog izvještaja o položaju novinara i o slučajevima prijetnji novinarima u Bosni i Hercegovini iz 2017. godine bila je da se napad na novinare definira u krivičnim zakonima kao posebno krivično djelo ili kao teži oblik krivičnog djela napada na službenu osobu u vršenju službene dužnosti, te da se razmotri da se napad na novinare definira u zakonima o javnom redu i miru kao poseban prekršaj javnog reda i mira²⁵. Jer, činjenica je da se u krivičnim zakonima BiH (entitetskim, državnim i Brčko Distrikta) medijski radnik/radnica uopće ne prepoznaje kao profesija od značaja i profesija koju treba

---

²⁴ Ibid <https://bhnovinari.ba/wp-content/uploads/2019/09/Transparentnost-medijskog-vlasnistva-BOS.pdf>

²⁵ Nives Jukić: BiH Unaprijediti postojeći zakonski okvir, ali i definirati djelokrug rada novinara <https://bhnovinari.ba/wp-content/uploads/2019/09/66-IZDANJE-E-NOVINAR-BHS.pdf>

posebno zaštititi. Zbog toga su novinari često mete napada, napadači nisu adekvatno sankcionisani, a često uopće ne snose nikakve kaznene mjere.

U 2019. u javnosti se pojavilo dosta zagovaranja da se to riješi na način da medijski radnik dobije status službene osobe. Podsjećanja radi, status službene osobe bi doveo do toga da bi se napadi na medijske radnike oštrije sankcionisali. U susjednim zemljama ovo pitanje je zakonski je riješeno na sljedeći način: oslanjajući se na uporedno pravo, Republika Srbija je još u 2009. godini donijela izmjene Krivičnog zakonika R Srbije, te su tako medijski profesionalci uvršteni među pripadnike profesija sa statusom djelatnosti od javnog značaja, tj. dobili su status službene osobe, a propisano je i kao krivično djelo ugrožavanje sigurnosti medijskog radnika; Hrvatska u svom Kaznenom zakonu ima propisano krivično djelo povreda slobode mišljenja i izražavanje misli, a posebno tretira i prijetnju upućenu novinaru i za to je predviđena kazna zatvora od šest mjeseci do pet godina.²⁶

U aprilu prošle godine, zastupnici Parlamenta Federacije BiH usvojili su Inicijativu za dopunu Krivičnog zakona Federacije odredbama koje bi novinare štatile dok obavljaju svoj posao. Podnosilac inicijative **Senaid Begić** izjavio je da će izmjenama zakona napad na novinare tretirati najvjerojatnije jedinstveno kao napad na zdravstvene radnike, odnosno ući će u isti segment Krivičnog zakona te su predložene konkretne kazne zatvora od tri mjeseca do pet godina, u zavisnosti od težine krivičnog djela. Slično je i u Republici Srpskoj, gdje je nacrt sa izmjenama Krivičnog zakona upućen u parlamentarnu proceduru.

U 2019. pokrenuta je još jedna važna inicijativa: poslanik u Predstavničkom domu Parlamentarne skupštine BiH **Damir Arnaut** od nadležnih tijela entiteta i Brčko Distrikta BiH traži da u zakone o zaštiti od klevete ugrade različite standarde prihvatljivosti, tolerancije i dokazivanja kada su u pitanju navodne klevete protiv javnih ličnosti u odnosu na privatne osobe, a u skladu sa praksom Evropskog suda za ljudska prava. Arnaut je objasnio da je u demokratskim zemljama ustaljena praksa da javne ličnosti, a političari i osobe na javnim položajima pogotovo, podliježu višem standardu kod tužbi za klevetu u odnosu na privatne osobe, što je i praksa Evropskog suda za ljudska prava još od 1986. godine. Podsjetio je da je Vrhovni sud SAD-a još 1964. u predmetu *New York Times v. Sullivan* uspostavio standard da kada osobe na javnim položajima tuže za klevetu, one trebaju dokazati ne samo da je

---

²⁶ Senad Pizović: Zaštita medijskih radnika u krivičnim zakonima je od javnog interesa

<https://bhnovinari.ba/wp-content/uploads/2019/09/66-IZDANJE-E-NOVINAR-BHS.pdf> (preuzeto 29. decembra 2019.)

objavljena informacija neistinita i štetna, već i da je novinar djelovao sa “stvarnom zlobom”, odnosno da je znao da je informacija neistinita ili da je bezobzirno zanemario istinu.

Komentirajući upravo Zakon o zaštiti od klevete profesorica na Fakultetu političkih nauka u Sarajevu **Lejla Turčilo** objasnila je: „Nosioci javnih funkcija i javne osobe smatraju kako je zakon o zaštiti od klevete kreiran u svrhu upravo njihove zaštite od kritičkog suda medija i novinara i propitivanja njihovog rada na transparentan i javan način. Zaboravljaju pri tom da ih upravo javna pozicija obavezuje na širi opseg tolerantnosti na kritičku riječ i javno iznošenje stava o njima. Drugim riječima, zaboravljaju da prihvatajući ulogu javne osobe, sa svim privilegijama koje ona donosi, prihvataju i biti pod lupom više od drugih ljudi čiji su poslovi manje javni.“²⁷

ČITANJE PRAVA

Činjenica je da se položaj novinara i novinarki u posljednje dvije decenije promijenio i da su svi navedeni zakoni tome doprinijeli iako su, po tvrdnjama stručnjaka, kvalitetno napisani. Činjenica je da se stanje u medijima mora promijeniti, ali i da se moraju ispisati i dopisati novi-stari zakoni.

Ovdašnji novinari ne podnose apelacije domaćim sudovima i Sudu u Strazburu jer su troškovi za samo podnošenje apelacije najčešće i po nekoliko puta veći od njihovih mjesečnih primanja. Za nadati se da će ubuduće dopune i već postojeće pravne legislative biti pravednije čitane i primjenjivane. Dosadašnja domaća pravna praksa, u kontekstu medija, pokazala je da se i najsavršeniji zakoni mogu interpretirati suprotno prvobitnoj namjeni i nakani.

---

²⁷ Prof. dr. Lejla Turčilo: Zaštita od klevete kao etička, a ne (samo) zakonska mjera <https://bhnovinari.ba/wp-content/uploads/2019/07/65-IZDANJE-E-NOVINAR-FINAL-FINALA-1.pdf> (preuzeto 29. decembar 2020.)